

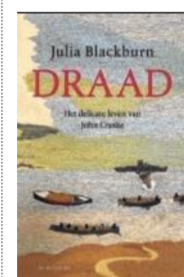
VOORPROEF

Stelt u zich mijn perspectief eens voor

Elsbeth Etty grasduint door de stapel nieuw binnengekomen boeken en geeft haar eerste indruk.

Zelfs in Groot-Brittannië had hoogstens een handjevol kenners ooit gesproken van John Craske (1881-1943), een visser uit een geslacht van vissers aan de kust van Norfolk, die in 1917 te ziek werd om te vissen en de rest van zijn leven doorbracht met onophoudelijk schilderen en, sinds hij bedlegerig was, met borduren. Na het verschijnen van *Draad* (1) door Julia Blackburn worden in Engeland weer tentoonstellingen gehouden met werk van deze obscure schilder van de zee, de wolkenluchten daarboven, de boten op de golven en aan het strand. Niet langer geldt zijn borduurkunst als te primitief en naïef om voor echte kunst door te gaan. Het is moeilijk Blackburns boek in te delen bij een specifiek genre: het is een biografie, maar ook een persoonlijk verslag van een originele poging een menselijk raadsel op te lossen, en een vorm van literaire archeologie. Het is niet altijd eenvoudig in het uit vele la-

gen opgebouwde verhaal door te dringen, het moet draad voor draad worden ontrafeld. Maar dan nog: „Ik kan niet terugvinden wat verloren is gegaan, hoe lang ik ook zoek.“ „Bach wordt nogal eens met God vergeleken. Maar om eerlijk te zijn vind ik dat je Bach daarmee tekort doet.“ Zo'n zin is typerend voor het jubelende enthousiasme en de jolige toon van Merlijn Kerkhof in *Alles begint bij Bach* (2), een beknopte leergang in de klassieke muziek. Het is allereerst bestemd voor een jeugdiger volk dan doorgaans de concertzalen bezoekt, maar ook nuttig voor liefhebbers die niet direct het verschil tussen een bagatelle en een motet kunnen benoemen. Klassieke muziek is niet eng, wil Kerkhof maar zeggen. „Het duistere Andante con moto zal je bekend voorkomen als je naar De Lullo's uit *Jiskefet* hebt gekeken“, schrijft hij

1 Julia Blackburn: Draad. Het delicate leven van John Craske. Vert. Paul van der Leeg. De Bezige Bij, 352 blz., €29,99

2 Merlijn Kerkhof: Alles begint bij Bach. Thomas Rap, 288 blz., €18,99

bijvoorbeeld over Schuberts *Der Tod und das Mädchen*. Hoe meer je weet van klassieke muziek, hoe mooier de concertervaring. Kerkhofs gids is even informatief als geestdriftig. Ook nuttig bij muzieklessen op scholen. Ooit studeerde Ako Taher klassieke piano aan het conservatorium van Bagdad, en droomde van een carrière als concertpianist. Zijn barre vlucht tijdens de Tweede Golfoorlog eindigde in een asielzoekerscentrum in Rockanje met een piano die hij niet mocht bespelen. Dat mocht wel toen er een oude piano werd afgeleverd bij kringloopwinkel Piekfijn aan de Rotterdamse Mariniersweg, waar de veertigjarige Ako net was komen werken. Na tien jaar geen toets te hebben aangeraakt, speelde hij de sterren van de hemel. Hij werd ontdekt door Radio Rijnmond en sindsdien geeft hij klassieke concerten. Weliswaar niet in het Concertgebouw, maar tus-

sen oude meubels en wasmachines van de kringloopwinkel. Ako Taher is één van de zestig Rotterdamers aan wie romanschrijver Ernest van der Kwast de afgelopen vijf jaar in zijn maandelijkse talkshow odes bracht, nu gebundeld in het fraaie boekje *Het wonder dat niet omvalt* (3). We maken kennis met bewonderenswaardige figuren als taxi-chauffeur Gerrol Hieralal, die keer op keer aan zijn passagiers moet uitleggen dat hij geen coke gesnoven heeft en niet gevaarlijk is, maar lijdt aan het syndroom van Gilles de la Tourette. Het is een man, schrijft Van der Kwast, „die duizenden blikken heeft moeten ondergaan en tegen iedereen moet zeggen: ‘Wees niet bang.’ Een man die misschien wel bang is voor ons.“ Over aandoeeningen als Gilles de la Tourette schrijft wetenschapsjournalist Anil Anathaswamy in *De man die*

4 Anil Anathaswamy: De man die er niet was. Een reis door het brein. Vert. Merel Leene. Meulenhof, 319 blz., €19,99

er niet was (4). Het boek begint met het verhaal van ene Graham die lijdt aan het syndroom van Cotard. Patiënten die daarmee zijn behept, denken dat ze niet bestaan. Graham kent geen emoties en heeft geen basisbehoeften als eten, drinken en slapen. Hij leeft zijn leven, maar beleeft het niet. In begrijpelijke taal schrijft Anathaswamy over recente neurologische ontdekkingen en nieuwe bevindingen op het gebied van schizofrenie, epilepsie, autisme en Alzheimer. Hij duikt in de levens van personen die als gevolg van hun ziekte een totaal ander perspectief hebben op wie of wat ze zijn dan doorsnee mensen. Zo vertelt de Australische James Fahey die op zijn 34ste te horen kreeg dat hij het „syndroom van Asperger“ heeft: „Ik verwarde mijn eigen zelf met wat [anderen] vonden dat ik moest doen. Ze konden zich mijn perspectief gewoon niet voorstellen.“

3 Ernest van der Kwast: Het wonder dat niet omvalt. De Bezige Bij, 203 blz., €16,99

Albert Helman

Het leven van deze auteur, journalist en politicus leest als een trip door de 20ste eeuw.

Door onze redacteur Arjen Fortuin

Eigenlijk zou er bij *Rusteloos en overal*, de biografie van Albert Helman (1903-1996) een animatie gevoegd moeten worden die zijn reis over de wereld toont. Want het ‘overal’ uit de titel is een understatement. Als kind van Suriname naar Nederland en terug. Weer naar Amsterdam en door naar het Republikeinse Spanje, Zwitserland en Mexico. Terug naar Nederland en van daaruit verder terug naar Suriname. Washington, New York, Tobago en Italië; Hilversum en, ergens moet het eindigen, sterven in Buitenveldert. Maar het belang van een mens ligt niet in waar hij was, maar in wat hij deed. Maar ook daar rijst bij Albert Helman de vraag waar je moet beginnen? Bij de literator of bij de politicus, bij de diplomaat of de musicus? Of, dezelfde vraag eenvoudiger gesteld: bij Lou Lichtveld of bij Albert Helman?

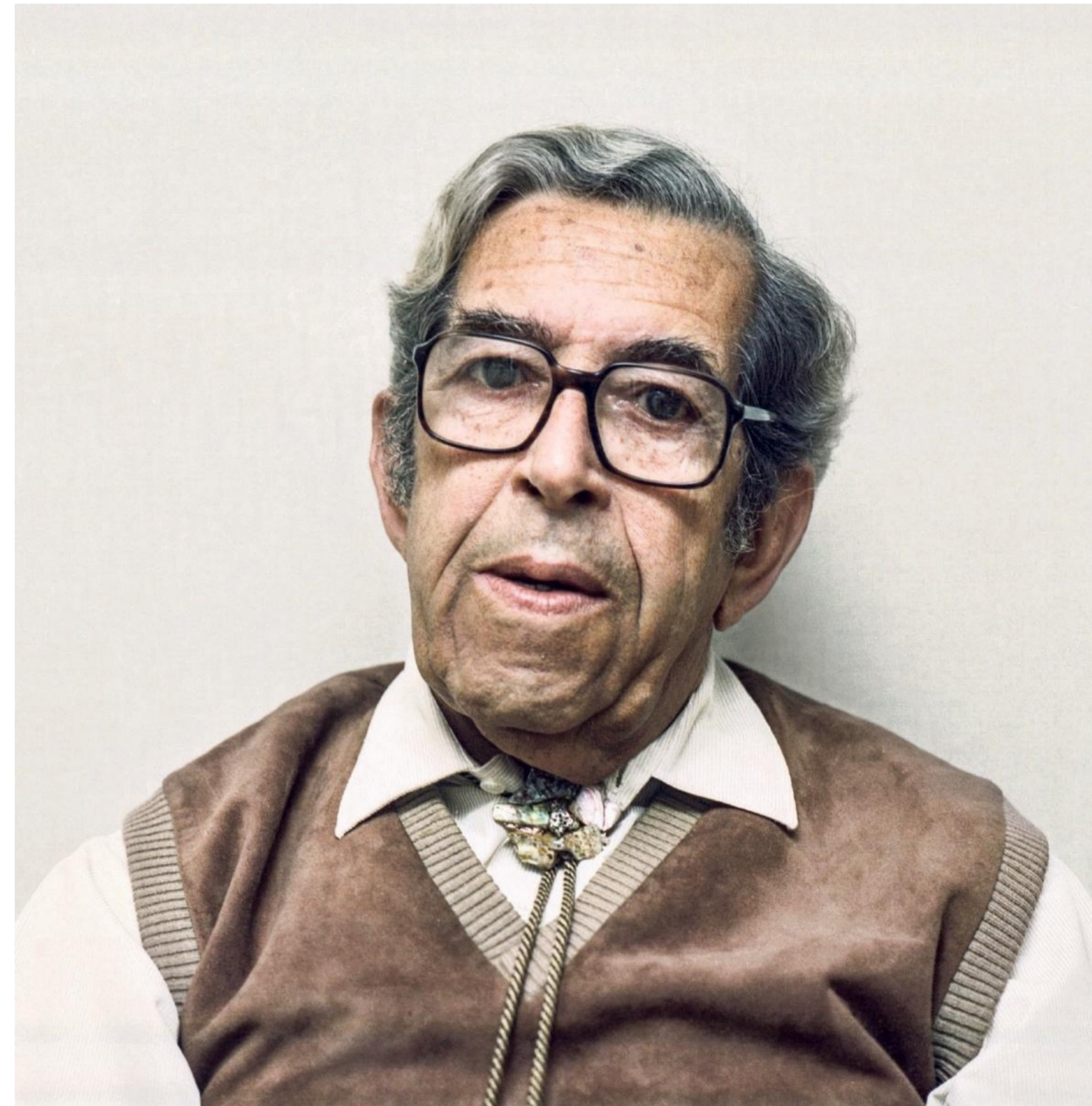
Biograaf Michiel van Kempen vertelt het levensverhaal van de op 7 november 1903 in Paramaribo geboren Lou Lichtveld goeddeels chronologisch. Het levert een wat stroperig begin op, met wat veelal dan niet Indiaanse voorouders van de in een katholiek gezin geboren Lichtveld, die met het oog op een priesterschap op zijn twaalfde naar Nederland werd gestuurd en na twee jaar heimwee en hoofdpijn terugkeerde. Op zijn achttiende nam hij weer de boot naar het oosten en nu voelde hij zich wel thuis in Holland. Of althans, de piepjonge migrant verwierf razendsnel een plaats in het katholieke culturele leven.

Bakvis

Hij werd organist, componeerde enkele stukken en manifesteerde zich als muziekcriticus in *De Telegraaf*. Ook schreef hij voor het steeds vrijzinniger katholieke blad *De Gemeenschap* - waar hij begin jaren dertig mee brak, nadat hij te weinig steun vond voor zijn voornemen om het blad van katholiek tot neutraal om te vormen. Tegen die tijd was hij ook zelf van zijn geloof gevallen - en had hij met *Mijn aap schreit* (1928) en *De stille plantage* (1931) als Albert Helman zijn eerste literaire werken gepubliceerd. Dat laatste boek zou zijn naam vestigen en 25 drukken halen: het vertelt het verhaal van een familie die een ‘rechtvaardige’ plantage wil stichten, maar dat loopt door drankzucht, racisme en agressie uit op een ramp. Van Kempen: ‘De machten der natuur zijn sterker dan de humanistische gezindheid van de goedbedoelenden, een bekende strijd in Helmans boeken.’

In die jaren van groeiende faam wordt duidelijk wat Van Kempen als Helmans voornaamste handicap beschouwt: zijn haast: ‘Zijn motor om de wereld in alle hoeken te doorkorsen ging er alleen maar hoger door draaien [...] zijn eigen vastleggingen van kennis - hoe inposant vaak ook - bleven door zijn eigengereidheid vaak onder de maat.’ En hij kreeg vaak ruzie. Van Kempen schrijft dat een tegenstander hem een ‘polemist, een krenker, een agressieveling en een roekeloze flapuit’ noemde. Daartegenover stond: ‘een zeldzaam begaafd kunstenaar en verbijsterend gevoelig en suggestief verbeelders’.

Intussen leest het leven van Helman als een fascinerende trip door de 20ste eeuw: hij is nog niet klaar met filmen met Joris Ivens of hij trekt in 1932 naar revolutionair Spanje, waar hij zijn driekindergezinsleven veruit voor dat met een Duitse beeldhouwster. Huwelijkse trouw was aan Helman niet besteed. Van Kempen gaat er in de loop van het boek steeds onspannender over schrijven. ‘Het vertrek naderd en elke dag handelt Lou een andere dame af - een andere uitdrukking is moeilijk te geven.’ Of elders: ‘De veertiger taaierde de tiener, maar wie is nou eigenlijk de bakvis?’ In de lange rij weinig ver-

Albert Helman, die in Suriname geboren werd als Lou Lichtveld, vond destijds dat zijn geboorteland nog niet klaar was voor onafhankelijkheid.

FOTO EDDY DE JONGH/HOLLANDESE HOOGTE

Polemist, krenker en agressieveling

Michiel van Kempen: *Rusteloos en overal*. Het leven van Albert Helman. In de Knipscheer, 864 blz., €45,-

Van Kempen laat in de veelheid aan feiten compositorisch weleens een steekje vallen, maar kent zijn object door en door.

heffende vrouwengeschiedenissen van Helman past zijn aanval op Anna Blamans roman *Eenzaam avontuur* (1946) inclusief verwijzing naar Blamans seksuele geaardheid. De biograaf vonnist: ‘Het is moeilijk de opstelling van Helman anders te interpreteren dan als die van een gekrenkt, rancuneus mannetje.’

Van Kempen heeft toch al een kritische blik op zijn onderwerp, zonder zijn empathie te verliezen. Intussen kun je niet anders dan bewondering krijgen voor de dandrand van Helman, die na de oorlog (waarin hij een speelgoedhandel als dekmantel gebruikte voor zijn verzetsactiviteiten) niet koos voor een plaatsje in het culturele establishment, maar naar Suriname en de Antillen trok om daar mee te denken over modernisering van het koninkrijk.

Het leidde zelfs tot een ministerschap, een functie waarin zijn polemische natuur en geringe flexibiliteit hem eerst een bijnaam opleverden (‘Hitler’) en daarna een reeks ruzies waardoor hij het derde jaar van zijn ambtstermijn niet haalde. Dat verbaast je dan, op de helft

van dit bijna honderdjarige leven, allang niet meer. Van Kempen laat in de veelheid aan feiten en activiteiten compositorisch weleens een steekje vallen en had in het tweede deel, waarover veel bronnenmateriaal beschikbaar was, nog wel wat kunnen snoeien - maar hij kent zijn object door en door. Met een knipoo over Helmans jaren in de VS: ‘Wat deed hij als diplomaat, behalve dineren?’ Maar hij laat ook scherp zien met hoeveel toewijding Helman zich voor Suriname inzette.

Landgenoot die weggeweest is

Uit een notitieboekje: ‘De neiging bestaat hier, de landgenoot die een poos weggeweest is, en die terugkeert, voor een betweter en een criticaster [te houden]. Men vergeet, dat niemand uit haat of afkeer ergens terugkeert, maar alleen uit liefde [...] Suriname is misschien wel dood op het ogenblik, maar moet en zal herrijzen!’ Dat was in 1946. Drie decennia later zal hij, niet in zijn eerste paternalisme gestikt, vinden dat de onafhankelijkheid veel te vroeg komt: een peuter met een

scheermes in zijn handjes.

Van Kempen betreurt het dat Helmans literaire loopbaan nooit tot echt grote erkenning heeft geleid. Alleen *De laaiende stilte* werd in 1953 bekroond met de Vijverbergprijs, van een reeks Mexicaanse romans werd *De rancho der X mysteries* in het Duits vertaald, maar bijvoorbeeld de sociale geschiedenis van *Kroniek van Eldorado* is volgens Van Kempen schromelijk ondergewaardeerd. Waarschijnlijk werkte Helman ook gewoon te hard: waar hij ook was, was hij ook deed, altijd combineerde hij het met journalistiek werk - op een gegeven moment blijft er geen tijd over om je boeken na te lezen. In een recensie van *De laaiende stilte* stond te lezen: ‘Zijn fout is dat hij aan zijn angst voor het kleine dikwijls de zuiverheid en waarachtigheid heeft opgeofferd. Helman heeft altijd een overmaat aan durf bezeten en een tekort aan zelfkritiek.’ Dat vindt Van Kempen wat al te kras, maar als er een woord blijft hangen na het lezen van het zeer avontuurlijke levensverhaal van Helman, dan is het toch wel dat: durf.

Advertentie

Vrije Academie | kunst & cultuur

25X GRATIS BOEK

Winactie voor NRC lezers
Schrijf u nu in en maak kans op *Algemene Kunstgeschiedenis* van Honour en Fleming t.w.v €84,99!

Introductie Kunstgeschiedenis
Van de Griekse oudheid tot nu

Denkt u weleens, lopend door een museum: ‘Had ik maar kunstgeschiedenis gestudeerd!’ Het is waar, achter al die schilderijen, sculpturen en gebouwen gaan schitterende verhalen schuil. Kennis hiervan maakt ieder museumbezoek of stedentrip nog boeiender. Deze colleges Introductie Kunstgeschiedenis bieden een uitstekende inleiding in de westerse kunstgeschiedenis. In vogelvlucht passeren alle belangrijke stromingen, kunstenaars en kunstwerken de revue.

10 hoorcolleges en 1 excursie. Prijs: € 239,00 (Excl. evt. entree bij college in een museum, korting op entree met Museumkaart)

<p>Alkmaar - start 2 november woensdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Alkmaar - start 29 september donderdagmiddagen 13:30-15:30</p> <p>Alphen a/d Rijn - start 27 september dinsdagmiddagen 13:30-15:30</p> <p>Amersfoort - start 2 november woensdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Amersfoort - start 30 september vrijdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Amstelveen - start 27 september donderdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Amsterdam - start 26 september maandagavonden 20:00-22:00</p> <p>Amsterdam - start 30 september vrijdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Amsterdam - start 30 september vrijdagavonden 19:30-21:30 VOL</p> <p>Amsterdam - start 1 november dinsdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Apeldoorn - start 5 oktober woensdagmiddagen 13:30-15:30</p>	<p>Arnhem - start 26 september maandagavonden 20:00-22:00</p> <p>Assen - start 29 september donderdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Breda - start 22 september donderdagochtend AL GESTART</p> <p>Bussum - start 26 september maandagavonden 20:00-22:00</p> <p>Deift - start 28 september woensdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Den Bosch - start 27 september donderdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Den Bosch - start 4 november vrijdagmiddagen 13:30-15:30</p> <p>Den Haag - start 29 september donderdagmiddagen 13:30-15:30</p> <p>Den Haag - start 5 november zaterdagochtenden 11:30-13:30</p> <p>Deventer - start 27 september woensdagavonden 13:30-15:30</p> <p>Dordrecht - start 30 september vrijdagochtenden 10:30-12:30 VOL</p>	<p>Ede - start 28 september woensdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Eindhoven - start 26 september maandagmiddagen 13:30-15:30</p> <p>Eindhoven - start 31 oktober maandagavonden 20:00-22:00</p> <p>Enschede - start 1 november donderdagmiddagen 13:30-15:30 VOL</p> <p>Enschede - start 27 september dinsdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Gouda - start 30 september vrijdagochtenden 10:30-12:30 VOL</p> <p>Groningen - start 1 oktober zaterdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Haarlem - start 29 september donderdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Harderwijk - start 30 september vrijdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Heemstede - start 28 september woensdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Hoorn - start 28 september woensdagochtenden 10:30-12:30</p>	<p>Kampen - start 27 september dinsdagmiddagen 14:00-16:00</p> <p>Laren - start 27 september dinsdagmiddagen 13:30-15:30 VOL</p> <p>Leeuwarden - start 29 september donderdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Leiden - start 27 september dinsdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Maastricht - start 28 september woensdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Meppel - start 27 september dinsdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Middelburg - start 23 september vrijdagochtenden 11:30-13:30 AL GESTART</p> <p>Nijmegen - start 1 oktober zaterdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Roosendaal - start 23 september vrijdagochtenden 10:30-12:30 AL GESTART</p> <p>Rotterdam - start 1 november dinsdagavonden 19:30-21:30 VOL</p> <p>Spijkensise - start 27 september dinsdagmiddagen 13:30-15:30</p>	<p>Tilburg - start 29 september donderdagavond VOL</p> <p>Utrecht - start 29 september donderdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Utrecht - start 31 oktober maandagmiddagen 13:30-15:30</p> <p>Velp - start 31 oktober maandagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Voorburg - start 28 september woensdagavonden 20:00-22:00</p> <p>Zeist - start 30 september vrijdagochtenden 10:30-12:30</p> <p>Zwolle - start 27 september dinsdagochtenden 10:30-12:30</p>
--	--	---	---	---

Johannes Vermeer, *Meisje met de parel*, 1665, Mauritshuis, Den Haag

Schrijf u in op www.vrijeademie.nl/NRC. Vul actiecode **NRCBOEK** in en maak kans op het boek *Algemene Kunstgeschiedenis*!